

ՊԱՐՍԿԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ ԶԻԵՐԻ ԱՆՎԱՆՈՒՄՆԵՐ ՊԱՐՈՒՆԱԿՈՂ ՈՐՈՇ ՊԱՐՁԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

ԶԱՐՈՒՀԻ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Հոգվածում քննարկվում են պարսկերենում և հայերենում ձիերի անվանումներ պարունակող որոշ դարձվածաբանական միավորներ՝ ներկայացնելով նաև դրանց իմաստային հոմանիշային զույգերը և գործառնական համապատասխան բացատրություններն այլ իրանական լեզուներում՝ բախթիարի, նեհավենդի, գիլաներեն և տաջիկերեն:

Բանալի բառեր – «ձի» առանցքային բառույթ, դարձվածաբանական միավոր, պարսկերեն, հայերեն, կիրառության իմաստային դաշտ, հոմանիշային զույգեր, իմաստային ընդհանրություններ, տարբերություններ:

Պարսկերենում կենդանիների անվանումներով դարձվածաբանական միավորները բավականին շատ են և բազմազան: Դրանք ընդգրկում են իրանական կյանքի և մշակույթի մի շարք կողմեր՝ որպես աղբյուր ունենալով կենդանի պարսից լեզուն, այսու լայն կիրառություն ունեն պարսից գեղարվեստական ստեղծագործության բոլոր ժանրերում, գրքային ոճերում, բարբառներում, իսկ դրանց ճնշող մեծամասնությունը՝ նաև պարսկերենի խոսակցական տարբերակում¹:

Կենդանիների անուններով դարձվածքների ու ասացվածքների մեջ առավել շատ հանդիպողը «ձի» կենդանանունն է, որը որոշարկում է իրանական ժողովուրդների հոգևոր մշակույթում, կենցաղում և առօրյա կյանքում առանձնահատուկ դեր ու նշանակություն ունեցող այս կենդանուն:

Ուշագրավ է, որ «ձի» կենդանու անունը պարունակող որոշ դարձվածաբանական միավորներ ձևով և բովանդակությամբ նույնն են թե՛ պարսկերենում և թե՛ հայերենում, երկու լեզուներ, որոնք անցել են պատմական շփման երկարատև և սերտ փուլով: Հարկ է նշել, որ դրանց մի մասի գաղափարը երկու լեզուներում էլ գոյություն ունի, սակայն տարբեր են դրանց արտահայտման եղանակները: Հայերենի և պարսկերենի այս խնդրի առարկա դարձվածաբանական միավորները ցուցաբերում են և՛ իմաստային ընդհանրություններ, և՛ տարբերություններ, ընդ որում դրանց կիրառության իմաստային դաշտերն ավելի հաճախ համընկնում են, քան տարբերվում, իսկ տարբերություններն էլ պայմանավորված են իրանական ժողովուրդների՝ դարերից եկած սովորույթ-

¹ Рубинчик Ю. Основы фразеологии персидского языка. Москва, 1981, стр. 242.

ներով ու ավանդույթներով, հավատալիքներով, կենցաղով և այդ ամենի մեջ ձիու ունեցած դերով և նշանակությամբ:

Հոդվածում կներկայացնենք ժ. պարսկերենի, բախթարիի, նեհավենդիի, գիլաներենի և տաջիկերենի (համեմատվող դարձվածքներն ընտրվել են իմաստային և կառուցվածքային առավել մոտ լինելու պատճառով) համեմատական նյութի ներգրավմամբ քննարկվում են այն ասացվածքները, դարձվածքները և կայուն բառակապակցությունները, որոնք ձևավորվել են «ձի» առանցքային բառույթի կիրառության արդյունքում: Այսպիսի ասացվածքների և դարձվածքների շարքում բավական շատ են նաև հոմանիշային զույգերը, որոնց անդրադարձ կկատարվի՝ իմաստային և գործառնական համապատասխան բացատրություններ ներկայացնելով:

«*Ablahi rā ke baxt bar gardad, asbaš andar tavile xar gardad*»², բոց. «Երբ հիմարի բախտը շրջվի, նրա ձին էլ ախոռում ավանակ կդառնա»: Այսինքն՝ գրեթե անհնար է, որ հիմարն իմաստուն դառնա, ուստի և անհավանական է նրա ձիու՝ ավանակի վերափոխվելը: Հայերենում ասացվածքի հոմանիշն է «Ում բախտը ծովեց, նրա ձին ախոռում էլ կդառնա»³ դարձվածքը (հյ. «բախտը ծովել», այսինքն՝ անհաջողությունները սկսվել նշանակությունն ունի):

«*Az asb oftādeim, amma az asl nayoftādeim*» (DAH, I, 100)⁴, բոց. «Ձիուց ընկել ենք, սակայն հիմքից չենք ընկել (հիմքից չենք կտրվել)», հմմտ. նիվնդ. «*A asb efdeya:m, a asl nefdeya:m*»⁵: Իրանական ժողովուրդների շրջանում ասացվածքն օգտագործվում է այն ժամանակ, երբ աղքատանում են, սակայն տոհմի և գերդաստանի անունն ու պատիվը տեղում է մնում կամ էլ եթե ունեցվածքն են կորցնում, այնուամենայնիվ, առանց դրա էլ կարողանում են հոգևոր արժեքները պահպանել: Պարսկերենում ասացվածքի հոմանիշն է նաև «*Az asb*

² **Dehxodā 'A.** Amsāl o hekam, Tehrān, Enteshārāt-e Amir Kabir. 1338/1339-1959/1960. j. I, s. 80, (այսուհետև հղումը տեքստում՝ DAH).

³ **Բեդիրյան Պ.,** Հայերեն դարձվածքների ընդարձակ բացատրական բառարան, Երևան, 2011, էջ 214:

⁴ Տե՛ս նաև **Jamšdipur Y.** Zarb-ol masālha-ye širin-e fārsi. Tehrān, Enteshārāt-e Foruši, 1369/1990, s. 15 (այսուհետև հղման մեջ՝ JZF); **Jamšdipur Y.** Farhang-e amsāl-e fārsi. Tehrān, 1347/1990, s. 15.

⁵ **Rostami M.** Šarh-e amsāl o hokm-e nehāvendi, Pajūhešgāh-e olūm-e ensāni o motāle'āt-e farhangī. Tehrān, 1391/2012, j. I, s. 246, տե՛ս նաև **Yolāmrezā Ā.** Zarb-ol-masalhāye mašhur-e Iran. Tehrān, 1381/2002, s. 29.

oftadan» դարձվածքը, հմմտ. նիվնդ.՝ «A, *asb, fdeyan*»⁶, բնգ. «Ձիուց ընկնել»:

«Az *asb dou, az sāhebaš ʃou*» (DAH, I, 100)⁷, բնգ. «Ձիուց՝ վագք, տիրոջից՝ գարի», այսինքն՝ դու չարչարվիր, Աստծուց կստանաս բարիք, հմմտ. տաջ. «Az *acn ɖav, az coxuɖaw ɖav*»⁸: Պարսկերենում վերոհիշյալ ասացվածքի հոմանիշներն են «*Asbe davande ʃoue xod rā ziyād konad*», բնգ. «Վագող ձին իր գարին է ավելացնում» կամ «*Asbi ke xub midavad, kāhe ʃoue xodaš rā ziyād mikonad*» (DAH, I, 168), բնգ. «Ձին, որը լավ է վագում, իր պակաս գարին է ավելացնում», հմմտ. նիվնդ. «*Asbī ke xū medewa ka:ʃewe xo:ša ziyād mokona*»⁹: Իրանցիներն այսպես են ասում այն մարդու համար, որը շատ է աշխատում, ճիգ ու ջանք թափում ու իր գործով ավելացնում է եկամուտը կամ շատ ջանքեր է գործադրում՝ ունեցվածք ունենալու և ինչ-որ մի բանի հասնելու համար, հմմտ. ժ. պրսկ. «Az *to harakat, az xodā barakat*», բնգ. «Քեզնից շարժում, Աստծուց բարիք», հյ. «Աշխատող մարդուն աստված օրհնում է» դարձվածքի հետ: Քննարկվող ասացվածքը հայերենում հանդիպում է նաև հետևյալ բովանդակությամբ. «Լավ ձիու գարին են ավելացնում, վատինը՝ թակը», «Լավ ձին եմն ի ավըցյուցեի, փիս ձին՝ դամշին»¹⁰, «Լավ ձին իր յիմը կու ավելցնե, փիս ձին՝ մաթրախը(մտրակ)»¹¹, այսինքն՝ լավ աշխատողը խրախուսվում է, վատը՝ նախատվում (Ուրմիայի բարբառ):

«Az *asb forūd āmad va bar xar nešast*», «Az *asb piyāde šode va bar xar savār šode ast*» (DAH, I, 100), «Az *as pāyān kard be xar nešānd*»¹², բնգ. «Ձիուց իջավ և էշին նստեց (հեծնեց)», հմմտ. նիվնդ. «A *asb āmeya dāmo suwāre xar biya*»¹³ և տաջ. «Az *asp toyaš (fārovārdašy) kardy bar xar nišondaš*»¹⁴: Իրանցիների մոտ ասացվածքը հատուկ է այն խոսքային միջավայրին, երբ մե-

⁶ Rostami M. Šarh-e amsāl o hokm-e nehāvendi, Pajūhešgāh-e olūm-e ensāni o motāleʾāt-e farhangī, j. II, s. 814.

⁷ Jamšdipūr Y., Farhang-e amsāl-e fārsi, s. 15.

⁸ Зарбулмасалу маколхои тоҷикони Афғонистон, Гирдоварӯ ва тахияи И. Шахронӯ, Душанбе, 2014, стр. 15.

⁹ Rostami M. Šarh-e amsāl o hokm-e nehāvendi, Pajūhešgāh-e olūm-e ensāni o motāleʾāt-e farhangī, j. I, s. 291.

¹⁰ Հայոց լեզվի բարբառային բառարան, ՀՀԳԱԱ, Երևան 2001, հ. II, էջ 204 (այսուհետև հղման մեջ՝ ՀԼԲԲ):

¹¹ ՀԼԲԲ, հ. IV, էջ 114:

¹² Barzimehr ʿA. Zarb ol-masāl va kanāyāt. Tehrān, 1378/1999, s. 15.

¹³ Rostami M. Šarh-e amsāl o hokm-e nehāvendi, Pajūhešgāh-e olūm-e ensāni o motāleʾāt-e farhangī, j. I, s. 246.

¹⁴ Зарбулмасалу маколхои тоҷикони Афғонистон, стр. 15.

կը բարձր դիրքից իջնում է ու ավելի ցածր դիրքի է հասնում, կամ երբ կյանքում առաջ գնալու փոխարեն ավելի են իջնում ու նախկին ունեցածն էլ են կորցնում: Ասացվածքի գաղափարը հատուկ է նաև հայերենին, հմմտ. «Ձիուց իջնել՝ էշ նստել» (խսկց.)¹⁵, «Ձին իջնել, իշուն նստել»¹⁶, «Ձիուց վեր եկողը, իշի վրեն կը նստի» դարձվածքի հետ, այսինքն՝ նախկին բարձր պաշտոնից, աստիճանից իջնել, ավելի ցածր պաշտոնի հասնել նշանակությամբ: Հայերենում ունենք նաև հակառակ իմաստով «Իշից բռնացրու, որ ձիուն հասնես»¹⁷ ասացվածքը՝ ցածր տեղից սկսիր, որ բարձրին հասնես իմաստով:

«*Asbe tazi agar za'if bovad, hamčēnān az tavilei xar beh*» (DAH, I, 167), բոց. «Ինչքան էլ, որ արշավող ձին տկար ու թույլ լինի, ախողի ավանակից ավելի լավն է»: Ասացվածքը կիրառվում է ազնվացեղ արագավազ ձիու համար, որը պարսկերենում ունի նաև «արժեքը երբեք չկորցնող թանկարժեք իրի» նշանակություն, հմմտ. հյ. «Ոսկին ցեխի մեջ էլ է ոսկի» դարձվածքի հետ:

«*Asbe tazi do tak ravad be šetāb, šotor āheste miravad šab o ruz*» (DAH, I, 167)¹⁸, բոց. «Արաբական ձին քառատրոփ է արշավում արագ, իսկ ուղտը՝ օր ու գիշեր դանդաղ է գնում», հմմտ. ժ.պրսկ. «*Aheste boro hamiše boro*» (DAH, I, 167), բոց. «Դանդաղ գնա, միշտ գնա» ասացվածքի հետ: Պարսկերենում նույն նշանակությունն ունեն նաև «*Zerangie ziyād faqr miāvarad*», բոց. «Չափից ավելի ճարպկությունը աղքատություն է բերում» կամ «*Zerangie ziyād sare sarmāye rā mixorad*»¹⁹, բոց. «Չափից ավելի ճարպկությունը եկամուտն ուտում է» իմաստային հոմանիշները: Այսպես են ասում ավելորդ շտապողականության դեպքում:

«*Asbe tazi dar tavile gar bebandi piše xar, rangešān hamgun(hamčum) nagardad tabe'shān hamgun (hamčum) šavad*» (DAH, I, 167, 28)²⁰, բոց. «Արաբական ձին թե ախողում կապես ավանակի մոտ, եթե գույնով էլ չնմանվեն, ապա բնույթով ու վարքով կնմանվեն»: Ասացվածքը կիրառվում է, երբ երկար ժամանակ մարդիկ իրար հետ ապրելիս նմանվում են, կամ էլ եթե վատահամբավ մարդու հետ ընկերություն ես անում, ի վերջո, ինքդ էլ ես վատ անուն վաստա-

¹⁵ Սուքիասյան Ա., Գալստյան Ա., Հայոց լեզվի դարձվածաբանական բառարան, Երևան, 1975, էջ 394 (այսուհետև հղման մեջ՝ ՀԼԴԲ):

¹⁶ ՀԼԲԲ, հ. III, էջ 334:

¹⁷ Ղանալանյան Ա., Առաձանի, էջ 6:

¹⁸ Տե՛ս նաև Jamšdipur Y. Farhang-e amsāl-e fārsi, s. 23.

¹⁹ Barzimehr 'A. Zarb ol-masāl va kanāyāt, s. 158.

²⁰ Նույն տեղում, էջ 28:

կում, հմնտ. գիլ. «*Adam xar babe, griftar xar nabe*»²¹ ասացվածքի հետ: Պարսկերենում նույն իմաստով է կիրառվում նաև «*Asb o xar rā ke yek jā bebandand agar hambū našavand, hamxū šavand*» (DAH, I, 169) ասացվածքը, բոց. «Ձին ու ավանակը թե մի տեղում կապեն, եթե հոտով չնմանվեն, ապա բնույթով կնմանվեն», հմնտ. բխթ. «*Do bur banden tey yak ar homrang nibun hom dang ebun*»²² ասացվածքի հետ: Ուշագրավ է ասացվածքի հայերեն տարբերակը՝ «Ձին ծիու մոտ կապես կամ կծել կտվորի, կամ քացի տալ»:

«*Asbe torkmani ast ham az tubre mixorad ham az āxor*» (DAF, I, 167)²³, բոց. «Թուրքմենական ձին և՛ տոպրակից է ուտում, և՛ ախոռից»: Ժ. Պարսկերենում ասացվածքն ունի երկու կողմից օգուտ ստանալու, կրկնակի օգուտը նշանակություն, հմնտ. հյ. «Երկու մորից է ապրում» (խսկց.), «Երկու մարից ուտել» (խսկց.)²⁴, այսինքն՝ երկու տեղից ապրուստի միջոց ունենալ, երկու աղբյուրից օգտվել:

«*Asb rā gom karde peye n'alaš migardad*», «*Asbrā gom karde, dombāle afsāraš migardad*»²⁵, բոց. «Ձին կորցրել է, պայտի ետևից է ընկել» կամ «Ձին կորցրել է, սանձի ետևից է ընկել»: Ասացվածքն ունի կարևորը կորցնել ու անկարևորի հետևից ընկնել նշանակությունը, հմնտ. նիվնդ. «*Asba gom keda: dome nāleš meyarda*»²⁶ և գիլ. «*Asbe gume kude, ani noqte re garde*»²⁷ ասացվածքների հետ: Պարսկերենում նույն իմաստով է հանդես գալիս նաև «ուղտ» կենդանու համար կիրառվող ասացվածքը՝ «*Šotor rā gom karde peye afsāraš migardad*»՝ «Ուղտը կորցրած սանձն է փնտրում»: Հարկ է նշել, որ պարսկերենում հանդիպում են բազմաթիվ հոմանիշ ասացվածքներ, որտեղ «ձին» և «ուղտը» հանդես են գալիս նույն իմաստային դաշտում:

«*Asb rān rā mišenasad*» (DAH, I, 168)²⁸, բոց. «Ձին ազդրն է ճանաչում»: Հայերենում դրա համարժեքն են «Ձին լավ փորձառու հեծյալի հետ է հնազանդ», «Անփորձի հետ ձին անհնազանդ է» ասացվածքները:

²¹ **Mar'āsi A.** Vājenāme-ye guyeš-e gilaki, Rašt. Entesārat-e Ta'ati, 2003, s. 471.

²² **Dāvari B.** Zarb ol- masalhāye baxtiyāri. Tehrān, 1343/1965, s. 10.

²³ **Jamšdipur Y.** Farhang-e amsāl-e fārsi, s. 23.

²⁴ ՀԼԴԲ, էջ 220:

²⁵ **Salahšur Š.** Behtarin zarb-ol masalha-ye irāni. Tehrān, Entesārat-e Arvand, 1383/2004, s. 16.

²⁶ **Rostami, M.** Šarh-e amsāl o hokm-e nehāvendi, Pajūhešgāh-e olūm-e ensāni o motāle'āt-e farhangi, j. I, s. 289.

²⁷ **Mar'āsi A.** Vājenāme-ye guyeš-e gilaki, Rašt, s. 486.

²⁸ **Jamšdipur Y.** Farhang-e amsāl-e fārsi, s. 26.

«*Asb naxaride āxoraš rā mibandad*» (DAH, I, 302), բոց. «Ձին չառած, ախոռն է փակում», նույնն է նաև «*Asb naxaride, na'al xaride*» կամ «*Xar nabinand, pālān bar zanand*» (DAH, II, 736) հմմտ. նիվնդ.՝ «*Asbe naxarriya āxoreša ma:na*»²⁹: Պարսկերենում նույն իմաստն ունի նաև «*Zan nagerefte gahvāre xaride*», բոց. «Դեռ չամուսնացած օրորոց է գնում» ասացվածքը: Իրանցիներն այսպես են ասում, երբ առաջնային գործի փոխարեն երկրորդականն են անում կամ մի գործը դեռ չավարտած, մյուսն են սկսում: Նույն նշանակությունն ունի նաև հայերենի «Մտոր չունի՝ ձի կառնի»³⁰ առածը: Պարսկերենում քննարկվող ասացվածքի հետ իմաստային հոմանիշ է նաև «*N'al yāfte peye asbaš migardad*» (DAH, IV, 1818), բոց. «Պայտը գտնելով՝ ձին է փնտրում» ասացվածքը:

«*Asb o astar bāham mījangand mūrce zire pā mīravād*» (DAH, I, 574)³¹, բոց. «Ձին ու ջորին իրար հետ կռվում են, մրջյունն է ոտքի տակ ընկնում», այսինքն՝ հզորների պայքարում միշտ էլ փոքրերն են վնասվում ու տուժվում: Ուշագրավ է, որ այն հանդիպում է նաև հայերենի բարբառներում. «Ձին ու ջորին կը կռվին, էլը մեջտեղ կերթա»³² տկարները զորավարների զոհ կդառնան նշանակությամբ:

«*Asb o jāme rā nikū tā jāme o asb to rā nikū dar*» (DAH, I, 169), բոց. «Ձին ու ջորը լավ պահիր, որ ջորն ու ձին էլ քեզ լավ պահեն», այսինքն՝ նպատակակետին հասնելու համար ձին պետք է լավ վարժեցնել, իսկ հագուստն էլ պետք է լավ հանդիպման համար պահել: Ասացվածքը հիշատակվում է նաև Քեյ Բավուս ալՄաալի Օնսորիի (XII.) «*Qābusname*» ում՝ «Գնահատիր ձին ու ջորերը, և ձին ու ջորերն էլ քեզ կգնահատեն»³³: Այն հանդիպում է նաև հայերենի բարբառներում՝ միայն «հագուստի» նշանակությամբ. «Դու ինձ պահիր բողճի միջին, ես քեզ պահեմ մարդամիջին»³⁴:

«*Daštand asbhā rā na' l mikardand, olāyā ham pāye xod rā bālā negah dāšte budand*» (DAH, II, 770), բոց. «Ձիերին պայտում էին, ավանակներն էլ իրենց ոտքերը բարձրացրեցին»: Ասացվածքն ունի իր հոմանիշային զույգերը

²⁹ Rostami M. Šarh-e amsāl o hokm-e nehāvendi, Pajūhešgāh-e olūm-e ensāni o motāle'āt-e farhangī, j. I, s. 290.

³⁰ Ղանալանյան Ա., նույն տեղում, էջ 137:

³¹ Jamšdipūr Y. Farhang-e amsāl-e fārsi, s. 28.

³² ՀԼԲԲ, հ. III, էջ 334; տե՛ս նաև Ղանալանյան Ա., նույն տեղում, էջ 230:

³³ Keykavus, Onsor al-ma' ali. Qābusnāme. Tehrān, 1956, s. 106.

³⁴ ՀԼԲԲ, հ. I, էջ 207:

նաև ժ.պարսկերենում և իրանական այլ լեզուներում՝ «*Asp rā na'l kardand, xar ham pāyaš rā bālā gereft*», «*Asp rā na'l kardand, qurbāye ham pāyaš rā bālā gereft*», «*Qāterhā rā na'l mikardand, pāšekur hām pāyaš rā boland kard goft yek na'l ham be man bezanid*»³⁵, բխթ. «*Ghaterune nal kerden pashghe kure ham lenge boland kerd go ye nalam be mo bezanin*» և գիլ.՝ «*Asbāne karā nal kudan dibid, ulāyānam xušāni pāye bijore gifte bid*»³⁶: Ուշագրավ է հայերենի բարբառներում դարձվածքի կիրառության հետևյալ տարբերակը. «Ձիաններին նալեցին, իշանն էլ իրենց ոտները վերցրին», «Ձձիան նալեցին, իշվան ոտներ վերուցին», «Օրդուի ձիանք նալեցին, կիրիրեք լե վերուցին»³⁷:

«*Dandānhāye asbe piškeši rā nemišomārand*», «*Asbe piškeši be dadānaš negāh nemikonand*», «*Asbe piškeši rā dahānaš rā vā nemikonand*» (DAH, I, 167; II, 726)³⁸, բոց. «Նվեր տված ձիու ատամները չեն հաշվում»³⁹ կամ «Նվեր տված ձիու ատամներին չեն նայում», այսինքն՝ երբ որևէ մեկին նվեր (կամ ձրի որևէ բան) են տալիս, պետք չէ թերություններ փնտրել: Ասացվածքը նույնն է բախթարի «*Asbe piškašine, ke dendūnas nišmārēn*»⁴⁰ և նեհավենդի բարբառներում՝ «*Asbe piškašina dennoneša nemešomāran*»⁴¹: Պարսկերենում հանդիպում է նաև ասացվածքի «*Dandāne asbe piškeši ke negāh kardan nadārad*» տարբերակը, հմմտ. գիլ.՝ «*Asb piškaši gāz ki kudan nare*»⁴² հետ: Հայերենում ունենք նաև «Նվիրած ձիու ատամներին չնայել» դարձվածքը՝ «նվերի նկատմամբ բժախնդիր վերաբերմունք չունենալ»⁴³ նշանակությամբ:

«*Lagade mādyān be naryān dard nakonad*»⁴⁴, բոց. «Էգի քացին արուին չի ցավացնում»: Ասացվածքը իրանցիներն օգտագործում են կնոջ ու ամուսնու կռվի ժամանակ՝ ասելով, որ կնոջ ու ամուսնու կռվին ու վիճաբանությանը միայն հիմարը կհավատա:

³⁵ Barzimehr 'A. Zarb ol-masāl va kanāyāt, s. 28.

³⁶ Mar'aši A. Vājenāme-ye guyeš-e gilaki, Rašt, s. 485.

³⁷ Ղանախնյան Ա., նույն տեղում, էջ 16; ՀԼԴԲ, էջ 135; ՀԼԲԲ, հ. IV, էջ 114 :

³⁸ Տե՛ս նաև Salahšūr S. նույն տեղում, s. 16., JZF, s. 23, 56.

³⁹ Փանոսեան Թ., Հայերեն-պարսկերեն-անգլերեն առաձանի, Կանադա, 2007, էջ 32:

⁴⁰ Kianihafthleng K. Zarb ol-masalhā-ye baxtiāri. Tehrān, 1378/1999, s. 23.

⁴¹ Rostami, M., նույն տեղում, j. I, s. 290, 291.

⁴² Mar'aši A., նույն տեղում, s. 485.

⁴³ ՀԼԴԲ, էջ 578:

⁴⁴ Տե՛ս նաև Dehxodā A. Loyatnāme-ye Dehxodā. Tehrān, 1993/94, j. XIII, 19826; Salahšūr Š. նույն տեղում, s. 16; JZF, s. 191.

«*Mesle asb davidan*»⁴⁵ բոց. «Ձիու նման վազել», այսինքն՝ օրնիբուն աշխատել, հմմտ. հյ. «Ձիու նման վազել»:

«*Mesle do asbe kāleske*»⁴⁶, բոց. «Կառքի երկու ձիերի նման», այսինքն՝ իրար շատ նման: Ասացվածքի իմաստային հոմանիշն է հայերենում՝ «Ինչպես խնձորի երկու կես»⁴⁷:

«*Mesle yābū 'alafi /Yābū 'alafi*»⁴⁸ նիվնդ. «*Yābū ,alefi/Mese yābu ,alefi*»⁴⁹, բոց. «Խոտակեր գրաստ», այսինքն՝ հիմար, տհաս, անհասկացող մարդ: Պարսկերենում նույն է նաև «*Mesle yābū ast/ Mesle yābū*»⁵⁰ բոց. «Գրաստի, ոչ ազնվացեղ ու ոչ արժեքավոր ձիու նման», այսինքն՝ անկիրթ, բթամիտ մարդ, հմմտ. նիվնդ. «*Mese yābū*»⁵¹: Նեհավենդի բարբառում այսպես են ասում «շատակեր ու քիչ աշխատող մարդուն»:

Mesle yābūye balxonī [balxī], «*Yābūye balxonī/balxī*, նիվնդ. «*Yābu balxonī/Mese yābu balxonī*»⁵², բոց. «Բալխի գրաստ»: Դարձվածքը կիրառվում է «կամակոր, պնդաճակատ, անհնազանդ մարդու» իմաստով:

Այսպիսով, պարսկերենում «ձի» կենդանու անունը պարունակող դարձվածաբանական միավորները բավականին ընդգրկուն են՝ ունենալով իրենց համարժեքները նաև իրանական այլ լեզուներում: Այս կարգի դարձվածքների և ասացվածքների ուսումնասիրությունը ոչ միայն լեզվաբանական առանձնահատկությունների բազմաթիվ հետաքրքիր կողմեր է վեր հանում, այլ նաև լայն պատկերացում է տալիս տվյալ ժողովրդի մշակույթի, կենցաղի և առօրյա կյանքի մասին:

Ուշագրավ է նաև այն, որ ուսումնասիրության առարկա դարձվածքներն ու ասացվածքները հայերենում և պարսկերենում լայն առումով գտնվում են իմաստային որոշակի հարաբերության մեջ: Դրանց նույնիմաստ հոմանիշային զույգերի առկայությունը վկայում է նաև այս լեզուները կրող ժողովուրդների լեզվամտածողության ընդհանրության մասին, իսկ միայն մեկ լեզվին հատուկ

⁴⁵ Իրանական և հայկական ընդհանուր ասացվածքներ, Երևան, 2013, էջ 56:

⁴⁶ **Jamšdipur Y.** Farhang-e amsāl-e fārsi, s. 212.

⁴⁷ ՀԼԴԲ, էջ 430:

⁴⁸ **Jamšdipur Y.** Farhang-e amsāl-e fārsi, s. 213.

⁴⁹ **Rostami M.** Šarh-e amsāl o hokm-e nehāvendi, Pajūhešgāh-e olūm-e ensāni o motāle'āt-e farhangi, j. II, s. 1498, 1586.

⁵⁰ **Dehxodā A.** Loyatnāme-ye Dehxodā, Tehrān, j. XIV, s. 20911; **Jamšdipur Y.** Farhang-e amsāl-e fārsi, s. 234.

⁵¹ **Rostami M.** նույն տեղում, j. II, s. 1576.

⁵² **Rostami M.** նույն տեղում, j. II, s. 1498, 1586.

հոմանիշ դարձվածքների ու ասացվածքների առկայությունը խոսում է արդեն տվյալ ժողովրդի լեզվամտածողության յուրահատկությունների մասին:

О НЕКОТОРЫХ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦАХ В АРМЯНСКОМ И ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКАХ, СОДЕРЖАЩИХ НАИМЕНОВАНИЯ ЖИВОТНОГО "ЛОШАДЬ"

ЗРУИ ХАЧАТРЯН

В персидском языке существует большое количество фразеологических единиц, которые содержат наименование животного *"лошадь"*. Эквиваленты этих единиц существуют и в других иранских языках. Изучение подобных фразеологических единиц не только раскрывает различные стороны лингвистических особенностей, но и дает широкое представление о культуре, быте и повседневной жизни данного народа.

Интересен тот факт, что изучаемые фразеологические единицы и пословицы в персидском и армянском языках находятся в определенных смысловых отношениях. Наличие фразеологических эквивалентов в этих языках означает, что существуют какие-то общности в языкомышлении двух народов. В то время как наличие выражений и пословиц, присущих только одному языку, отражает особенности языкомышления данного народа.

Ключевые слова – *"лошадь"* осевая лексема, фразеологическая единица, персидский, армянский, смысловое поле применения, синонимные пары, смысловые общности, различия.

SOME PHRASEOLOGICAL UNITS RELATING TO HORSE IN PERSIAN AND ARMENIAN

ZARUHI KHACHATRYAN

In this article, Zaruhi Khachatryan considers the sayings of phraseological units related to the animal, horse in both Persian and Armenian languages. She presents at the same time their meaning synonymous pairs and the equivalent operational explanations in other Iranian languages: Bhaktiar, Nehavend, Gilan, and Tajik as well.

Key words – the key word: (horse), Phraseological unit, Persian, Armenian, meaning sphere application, synonym pairs, meanings of commonalities, differences.